

Gebrek aan kennis en controle bij overheidsinkopers

Inkoop duurzaam geproduceerd hout valt tegen

Foto's: Mark van Benthem, Probos

De afgelopen dertien jaar is hard gewerkt aan verduurzaming van de Nederlandse houtmarkt. Inmiddels is ongeveer driekwart van al het hout dat hier wordt aangeboden, voorzien van een FSC- of PEFC-certificaat 'Duurzaam bosbeheer'. Vreemd genoeg vertaalt zich dat niet in het aantoonbaar inkopen van duurzaam geproduceerd hout door de Rijksoverheid. Stichting Probos heeft eind 2015 een evaluatie uitgevoerd van tien bouwprojecten van het Rijk. In bijna alle gevallen was om duurzaam geproduceerd hout gevraagd, maar in de helft van de projecten kon niet worden aangetoond dat dit ook was gebruikt. Waardoor is het zo moeilijk om te controleren of het hout dat gevraagd is ook wordt toegepast?

Tekst: **Constant Gras**

De Rijksoverheid heeft zich in 2010 al gecommitteerd aan '100 procent duurzaam inkopen', om daarmee het goede voorbeeld te geven aan instellingen, bedrijven en burgers. Met ingang van 1 januari 2015

zouden ook waterschappen, provincies en gemeenten alleen nog maar aantoonbaar duurzame producten en diensten moeten inkopen. Dat is dus niet gelukt. Maar niet alleen voor wat betreft hout.

Controle

'Van bos tot bouwplaats', zo heet het bovengenoemde evaluatieonderzoek van Stichting Probos, kennis- en onderzoeksinstelling op het gebied van duurzame bosbouw. "De vraag naar aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout wordt wel gesteld door de opdrachtgevers in onze steekproef, maar de controle, of uiteindelijk dat wat toegepast in lijn is met de vraag, ontbreekt veelal", zegt Mark van Benthem, senior adviseur Bosbeheer en Houtketen bij Probos, Hij is één van de auteurs van het rapport 'Van bos tot bouwplaats', de uitkomst van bovengenoemd onderzoek dat in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu is uitgevoerd. "Het niet kunnen aantonen dat hout afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen, wordt door veel bedrijven en instellingen niet als een organisatierisico gezien. De controle van hout heeft daarom geen prioriteit", stelt Van Benthem vast. Doel van het onderzoek was om vast te stellen wat de belemmeringen zijn om te komen tot (het aantoonbaar maken van) duurzaam inkopen van hout door de Rijksoverheid, in de bouwsectoren Grond-, weg- en waterbouw (GWW) en Burgerlijke & Utiliteitsbouw (B&U).

Onderzoek

“Veel opdrachtgevers die uitsluitend aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout eisen voor hun projecten, weten vaak niet hoe ze kunnen controleren of ze dat ook krijgen”, vervolgt Van Benthem. “In het rapport ‘Het bos verdient beter’ van FSC-Nederland, een internationale organisatie die zich wereldwijd inzet voor verantwoord bosbeheer, staat dat die controle in slechts 6 procent van de onderzochte projecten op de juiste wijze wordt toegepast. “Het is dus van belang om goed inzicht te krijgen hoe in de praktijk omgegaan wordt met de aanvraag, levering en toepassing van duurzaam geproduceerd hout. Kennis van de juiste werkwijze en de motivatie om naar de verantwoorde herkomst van het hout te kijken, ontbreken vaak op de werkvloer”, licht Van Ben-

DE BEWUSTWORDING OP DIT GEBIED BIJ DE OVERHEID KAN OOK NOG WEL BETER

them toe. “In dat geval kan veelal niet aangetoond worden of het hout al dan niet duurzaam geproduceerd is. Dat betekent dus ook dat als het hout wél duurzaam geproduceerd is, dit vaak niet aangetoond kan worden.”

Aanspreekpunt in organisatie

“Bij organisaties waarin de eigen ambities op het gebied van duurzaam inkopen intern duidelijk belegd zijn, zien we dat de keuze voor duurzaam geproduceerd hout meer vanzelfsprekend is”, aldus Rosa Peek, projectmedewerker Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) bij PIANOO, het Expertisecentrum

Inkoop en Aanbesteden voor overheidsopdrachtgevers. “Ambities zijn makkelijker te realiseren als de communicatie daarover intern en extern helder is. De opdrachtgever dient iemand aan te stellen die verantwoordelijk is voor de vraag naar en de toepassing van duurzaam geproduceerd hout. Iemand die ook aanspreekpunt is op dit gebied en meedenkt in complexe aanbestedings- en inkoopprocessen.”

Sleutelfiguur

Kennis en ambitie om te kunnen aantonen dat duurzaam geproduceerd hout gebruikt is, blijken vooral gevonden te worden bij zogenoemde sleutelfiguren in projecten; zoals contract- en projectmanagers. “Als die kennis en ambitie tekortschiet of helemaal niet aanwezig is, is de kans groot dat in het inkooptraject niet naar (de juiste) documenten gevraagd wordt, waardoor niet aangetoond kan worden of hout al dan niet duurzaam geproduceerd is”, benadrukt Van Benthem. “De gemeente Rotterdam is een goed voorbeeld van een organisatie met veel materiaalkennis in huis. Al het hout voor werken kopen zij zelf in, en stellen zij ter beschikking aan aannemers. Zo zijn zij op elk moment verzekerd van kwalitatief, betaalbaar, duurzaam hout”, vult Peek aan.

Contractvormen

Het inkopen van duurzaam geproduceerd hout begint met het stellen van de eis daartoe. Een eis die, net als andere eisen of bepalingen met betrekking tot het bouwwerk, vastgelegd moet worden in de contracten met aannemers en de bestekken voor het uit te voeren werk. “Om het voorschrijven van duurzaam geproduceerd hout makkelijker te maken, zijn er standaard bestekteksten beschikbaar conform de Nederlandse inkoopcriteria voor hout”, vertelt Peek.

“Ondanks dat in de meeste gevallen duurzaam geproduceerd hout wordt geëist, is controle op navolging daarvan meer uitzondering dan regel”, volgens Van Benthem. De contractvorm waaron-

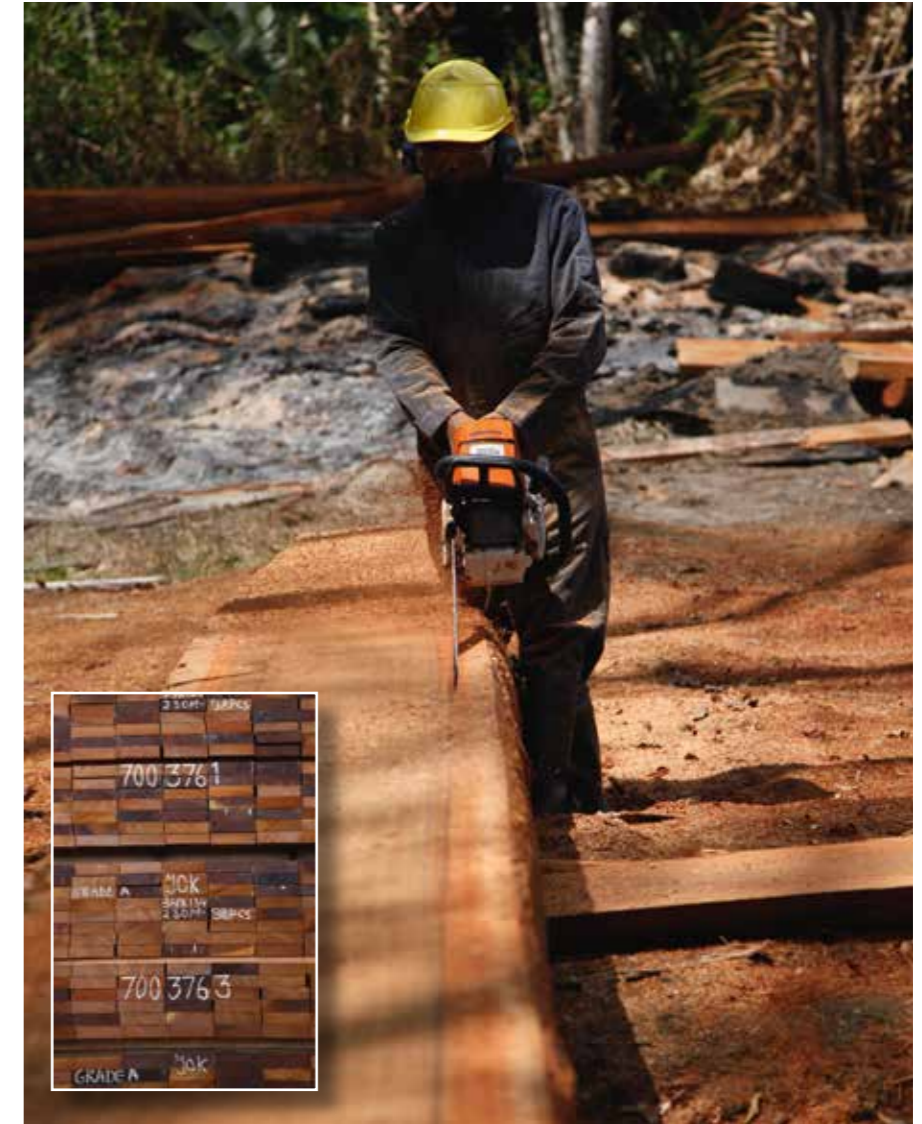
der het project wordt uitgevoerd, is een belangrijke oorzaak van het moeilijk aantoonbaar kunnen maken van duurzaam geproduceerd hout. “Traditionele contracten (RAW, STABU) worden toegepast als de projectuitvoering wordt uitbesteed. Tussen de aanbestedingsfase en de uitvoeringsfase wordt dan vaak een ‘harde knip’ toegepast. De eerste fase stopt en de tweede fase begint met andere werkzaamheden en andere mensen. Er is dan weinig sprake van kennisuitwisseling en de controle van de contracteis schiet erbij in”, aldus Van Benthem. “Helemaal als de verantwoorde herkomst van het hout niet als een risico wordt aangemerkt, wat in het gros van de geëvalueerde projecten het geval is.”

Ook ontwerpfasen

Onder geïntegreerde contractvormen, zoals Design and Build (D&B), wordt niet alleen de uitvoeringsfase uitbesteed, maar ook (een deel van) de ontwerpfasen. De eis van aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout wordt in zo’n geval vaak goed opgenomen in het programma van eisen. Net als onder standaardcontracten blijkt onder geïntegreerde contracten niet gewerkt te worden met een standaardprocedure voor de controle van het geleverde/toegepaste hout. Wordt een extra geïntegreerde contractvorm toegepast, zoals Design Build Finance Maintain and Operate (DBFMO), dan blijft het projectteam vanaf de voorbereiding tot de oplevering bij het project betrokken. Een goede basis dus voor kennisuitwisseling. Maar door het hoge abstractieniveau van de projectorganisatie komen concrete grondstofeisen met betrekking tot duurzaam hout vaak niet aan bod. “Hierdoor ontstaat het gevaar dat de opdrachtgever impliciet middels het duurzaam inkoopbeleid wel vraagt naar duurzaam geproduceerd hout, maar dat die vraag in de praktijk tussen wal en schip belandt”, zo staat in het Probos-rapport. In de praktijk wordt dus in de regel niet gecontroleerd op duurzaam geproduceerd hout.

Kweek urgentie

Te weinig controle door beperkte kennis van en samenwerking in de houtketen, maar er is ook te weinig nemen van verantwoordelijkheden, zo kan op basis van het rapport geconcludeerd worden.

De onderzoekers doen acht aanbevelingen om dit te verbeteren. “In de eerste plaats is het natuurlijk belangrijk dat alle partijen in de houtketen, inclusief opdrachtgever, conform het duurzame inkoopbeleid werken”, stelt Van Benthem vast. “Eerder hebben we vastgesteld dat het gebruik van aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout geen hoge prioriteit heeft voor opdrachtgevers van bouwprojecten. Hout is immers maar een klein onderdeel van een groot bouwproject met grote risico’s wat betreft financiële kosten, kwaliteit en projectduur”, voegt Van Benthem toe. “Maar als de hele organisatie en alle medewerkers daarbinnen zich bewust zijn van het belang om duurzaam geproduceerd hout toe te passen, krijgt dit product meer gewicht in de risico-inventarisatie. Dat duurzaam geproduceerd hout prioriteit heeft, dient vervolgens op directieniveau te worden vastgelegd en uitgedragen.”

“Kweek urgentie, neem duurzaam geproduceerd hout op in het model toezichtkeuringsplan, de garantiemap en dergelijke. Vergroot en verspreid kennis, maak van duurzaam hout een gunningscriterium, laat jaarlijks enkele projecten steekproefsgewijs controleren op het houtgebruik, zet deze in de etalage en hou je aan de contracteisen.” Dit zijn aanbevelingen die Probos doet. “Door duurzaam hout of duurzaamheid in het algemeen tot gunningscriterium in de aanbestedingsprocedure te verheffen, wordt van opdrachtgever en opdrachtnemer al vroeg in het project aandacht gevraagd voor duurzaam geproduceerd hout”, licht Van Benthem toe. Peek raadt aan iemand gedurende het hele traject verantwoordelijk te maken voor de toepassing en controle van duurzaam hout. Eventueel kan een externe partij worden ingeschakeld om te controleren of er daadwerkelijk duurzaam hout is toegepast. Ook met het voeren

HET GEBRUIK VAN DUURZAAM GEPRODUCEERD HOUT HEEFT GEEN HOGE PRIORITEIT VOOR OPDRACHTGEVERS

van een sanctie- of beloningsbeleid kan invloed worden uitgeoefend.

Verantwoordelijkheid

Afgelopen januari liet staatssecretaris Dijkma van Infrastructuur en Milieu de Tweede Kamer weten de aanbevelingen in de rapporten 'Van bos tot bouwplaats' van Probos en 'Het bos verdient beter' van FSC over te nemen. Zij wijst daarbij ook op de verantwoordelijkheid van overheidsopdrachtgevers. "Als om duurzaam geproduceerd hout gevraagd is, is het in eerste instantie aan de opdrachtgever om te controleren of dat ook geleverd en toegepast wordt," aldus Dijkma. "Die verantwoordelijkheid wordt niet altijd voldoende genomen."

Maar ook de opdrachtnemer, de (onder)aannemer van het project is volgens haar verantwoordelijk voor die controle. Als schakel in de houtketen CoC (Chain of Custody) kan deze zich laten certificeren om aan de specifieke eisen op de markt voor duurzaam geproduceerd hout te kunnen voldoen. In 'Van bos tot bouwplaats' wordt vastgesteld dat in vijftig procent van de geëvalueerde Rijksprojecten is aangetoond dat het geëiste duurzaam geproduceerde hout ook daadwerkelijk is toegepast. En juist

in die projecten is gewerkt met aannemers die een Chain of Custody-certificering hebben. In projecten waar het gebruik van duurzaam geproduceerd hout niet kon worden aangetoond, bleek men niet te werken met CoC-gecertificeerde aannemers.

Gecertificeerd hout

Van al het hout dat in 2013 op de Nederlandse markt werd aangeboden, was 74 procent duurzaam geproduceerd, zo becijferde Probos in 2015. Met een FSC- of PEFC-certificaat, kan worden aangetoond of bewezen dat hout afkomstig is uit een duurzaam beheerd bos. Beide certificeringssystemen zijn door de Nederlandse toetsingscommissie Inkoop Duurzaam Hout (TPAC) toegelaten. Het overgrote deel van de Nederlandse houtmarkt bestaat dus uit (met certificaten) aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout.

"Wij kopen en verkopen alleen duurzaam geproduceerd hout, en kunnen dat aantonen middels een FSC of PEFC certificaat", aldus John Hoogendoorn, directeur van GWW Houtimport. "Die keuze hadden we als bedrijf al gemaakt nog voor onze klanten daarom vroegen. We weten namelijk waarvoor

we dit doen. Door de keuze voor duurzaam geproduceerd hout, dragen we bij aan behoud van natuurlijk bos én zorgen we voor betere leefomstandigheden van lokale bevolking. Deze keuze zou iedereen moeten maken! Als je honderd procent duurzaam wil inkopen, wat absoluut mogelijk is, zal je de keuze moeten maken voor gecertificeerd hout. Dan wil je in je project geen illegaal hout verwerken en zo meewerken aan ontbossing van onze aarde. Duurzaam geproduceerd hout zou de norm moeten zijn en ook de overheid zou hier strenger op moeten controleren."

Maatschappelijk belang

De houtbranche dient zich volgens verkoopleider Arjan de Jong van GWW Houtimport veel steviger op te stellen als het gaat om het inkopen en verkopen van duurzaam geproduceerd hout. "De bewustwording op dit gebied bij de overheid kan ook nog wel beter", zegt hij. "Wij zien het uitdragen van het maatschappelijke belang van duurzaam geproduceerd hout als één van onze belangrijkste taken. Bij sommige bedrijven is er vaak een gebrek aan persoonlijke betrokkenheid. Daarom gaan wij regelmatig met een bedrijfsafvaardiging naar Brazilië om te zien hoe het in de praktijk werkt. Dat is heel motiverend. Door dit soort activiteiten en door veel over het onderwerp te praten, groeit het gevoel van urgentie op de werkvloer."

"Laten we niet vergeten dat duurzaam geproduceerd hout in veel gevallen het beste bouw materiaal blijkt te zijn op basis van een levenscyclusanalyse (LCA)", zegt Hoogendoorn. Dat betekent dat de totale milieubelasting van bouwhout over de gehele levensduur kleiner is dan van andere bouwmaterialen. "Men weet vaak niet dat duurzaam geproduceerd hout in veel gevallen het meest duurzame bouw materiaal is, dat zelfs niet duurder hoeft te zijn dan niet-duurzaam geproduceerd hout. We laten zien dat het beter kan met duurzaam geproduceerd hout. Dat duurzaam geproduceerde hout waarvoor klanten kiezen vaak niet beschikbaar is, heb ik nog nooit meegemaakt. Wij hebben meer dan 5.000 kubieke meter tropisch hardhout op voorraad, ... aantoonbaar duurzaam geproduceerd." ■

Damwand Leerdam

Foto: GWW Houtimport